

פרשת כי תצא

"לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן הבכור השניאה"

"כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכר לשניאה. והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר. כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה" (כא טו-ז).

מפסוקים אלו קובעת הגמרא (בבא בתרא קכ"ב) את הדין: חייב אדם להוריש לבכורו חלק כפול בירושה.

שאלות:

- (1) מדוע בוחרת התורה ללמד אותנו את דין הכפל בירושת הבכור, דווקא דרך הצגת מקרה של **אהובה ושנואה**, שבד"כ אינו כל כך מציאותי ואינו נפוץ? אפשר היה להביא פסוק שבו התורה מצווה את הדין בצורה ישירה וברורה כגון: כי תהיין לאיש שתי נשים וילדו לו בנים האחת והשניה והיה הבן הבכר לשניה. והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האחת על פני בן השניה הבכר. כי את הבכר בן השניה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה ?
- (2) הייתכן שיעקב אבינו עבר על מצוות התורה?

תשובה:

(1) **התורה בחרה ללמדנו את משפט הבכרה דווקא באמצעות תיאור של מקרה מכיוון:**
א. לדעת רוב הפרשנים עיקר דאגתה של התורה לא מופנה כלפי הבן אלא כלפי אמו. היא הייתה מקופחת ומושפלת לעומת האישה האהובה וכאן באה התורה לצמצם במעט מן העוול שנעשה לה, וכך מסביר **ספורנו**: "**לא יעביר הבכרה מן הבן בשביל שנאת זו או אהבת זו**"

ב. אלו לא נכתב כך **שנואה ואהובה**, עשוי אדם להתיר לעצמו העדפה כזו במקרה שיש לו בעיה עם אהובה ושנואה, שאז עשוי הוא לומר: התורה אסרה רק במקרה של מצב טוב בבית, של אוירה משפחתית טובה, שבה הנשים חיות בשלום זו עם זו, אבל במקרה כשלי לא. עובדה היא שיעקב אבינו העדיף את יוסף הצעיר על פני ראובן הבכור, בגלל היותם בני אהובה ושנואה, אף אני אוכל לעשות כן.

ג. אולי רומזת לנו התורה על סיפור היסטורי של בן **אהובה** ובן **שנואה**: ראובן ויוסף. יעקב העביר את הבכרה ליוסף בן האהובה. התורה אומרת שדבר זה היה לפני מתן תורה, אבל לאחר מתן תורה "**לא יוכל לבכר את בן האהובה**". **כלומר; התורה לא ניתנה לאבות אבל ניתנה מאוחר מאד לבנים במעמד הר סיני**. על כן יש מצוות שהם לא קיימו אותן, כגון: אכילת בשר וחלב אצל אברהם אבינו, יעקב נושא שתי אחיות והוא גם מעדיף את בן האהובה, אבל לאחר מתן תורה הדברים האלה אסורים.

(2) לדעת כל המפרשים יעקב לא עבר על מצות התורה:

א. **ספורנו** אומר **שהאיסור חל רק כאשר ההעדפה נבעה משנאת אם הבכור ומאהבת אם הצעיר אבל יכול אדם להעדיף בן אחד על אחר, במקרים שהבן הבכור לא מתנהג כשורה**. וכך הוא אומר: "**אבל אם יעשה זה בסיבת רשעת הבן הבכור אז ראוי להעביר, כדברי חז"ל: 'אם [הבן] לא היה נוהג כשורה זכור [האב] לטוב', וכן נראה שעשה יעקב אבינו כמו שנאמר (דברי הימים): 'ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל'.**"

ב. לעתים, התורה בפרשיות החוקים והמצוות, **באה לתקן ולשפר בעיות ותקלות שקרו בעבר.** זה מסביר את פשר הסיפור דרכו בוחרת התורה ללמד אותנו את דין ירושת הבכור, שהרי הסיפור זהה לגמרי לסיפורה של משפחת יעקב.

מקרה דומה לענייננו הוא האיסור לשאת שתי אחיות.

נראה, **שהרקע לאיסור שתי אחיות הוא סיפורו של יעקב, ששתי אחיות שנישאו לו, הפכו ל"צרות" זו לזו ובכל חייהן שררה הקנאה,** כפי שמשמע פעם אחר פעם בשמותיהם של ילדיהן. לאה מקנאת ברחל על אהבת יעקב ורחל מקנאת בלאה על שזוכה לילדים מיעקב. **יתכן שעל רקע הסיפור וכמסקנה ממנו, מצווה התורה על האיסור לשאת שתי אחיות.** יוצא איפוא כי יעקב, בנושאו שתי אחיות לא עבר על שום איסור כי האיסור נקבע ונחקק רק כתוצאה ולקח מסיפורו שלו.